

KLUB AKADEMIČARA BANJE LUKE U BORBI SVOGA NARODA

/Sećanja povodom 25-godišnjice osnivanja KAB-a/

I

Pisati o radu Kluba akademičara Banje Luke, o KAB-u, pod kojim je imenom bio poznat u Bosanskoj Krajini, u ostaloj Bosni i Hercegovini a i u ostalim delovima naše zemlje pre II Svetskog rata, zadržati se na nekim od svetlih likova banjalučke studentske omladine, na kabovcima, kako su ih nazivali, znači pisati o delovanju naše Komunističke partije u Banjoj Luci i Bos. Krajini, o njezinoj borbi u uslovima nenarodnog monarhofašističkog režima, koji je bio surov po primeni svojih metoda vladanja naročito u privredno zaostaloj, šovinističkom mržnjom razjedinjenoj Bosni i Hercegovini. To ujedno znači osvetliti borbu i aktivnost komunista "Kabovaca", koji su u tom periodu utkali svoju mladost i revolucionarnost u borbu radničke klase za bolji život ~~svih~~ radnih ljudi.

U periodu osnivanja Kluba akademičara i njenog početnog delovanja u našoj zemlji, a to je 1933 i 1935 godina, vladala je u našoj zemlji krvava monarho-fašistička diktatura. Vodila se nemilosrdna politika socijalnog i nacionalnog ugnjetavanja naroda sa oštricom uperenom uglavnom protiv radničke klase, komunističke partije, te protiv svega što je bilo demokratsko, napredno i slobodarsko. Reakcionarne metode vlade Živkovića i Jevtića izazvale su širom zemlje ogorčenje širokih narodnih slojeva. Dolaskom na vlast JRZ-e, sa Stojadinovićem kao pretstavnikom krupnog kapitala na čelu, počelo je, pod uticajem talijanskog i nemačkog fašizma koji se već u to vreme grozničavo spremao za rat, sve otvorenije fašiziranje zemlje i nemilosrdno gaženje najosnovnijih radničkih i građanskih sloboda. Protunarodni i hegemonistički režim Stojadinovića, koji je posejao neslogu među naše narode postaje sve veća opasnost za slobodu naših naroda i nezavisnost zemlje.

U Bosni i Hercegovini je velikosrpska buržoazija naročito raspirivala šovinizam u nacionalne odnose srpskog i hrvatskog naroda do neslućenih razmera, težeći da baš ovu pokrajinu učini poprištem najodvratnije šovinističke ^{u Banjoj Luci} ~~kampagne~~ ^{borbe}, sejući mržnju među narodima te je time ^{u Banjoj Luci} ujedno pripremao teren za bratoubilački rat. Pod monarhofašističkom diktaturom socijalni položaj radnih masa pogoršavao se iz dana u dan. Samo u periodu od 1930-35 minimalne nadnice radnika pale su za oko 25%, a u nekim granama i do 50%. Široke

narodne mase, a naročito radnici i seljaci socijalno i nacionalno ughjetani, vodili su u ovom razdoblju upornu borbu protiv najreakcionarnije i najšovinističkije velikosrpske vlade JNS-e, protiv protunarodnog krvavog režima Pere Živkovića i Bogoljuba Jevtića, protiv njihove politike da šovinističkom mržnjom razjedinjenu Bosnu i Hercegovinu učine žandarmom svoje hegemonije. Jedina snaga koja je mogla da se suprotstavi toj politici, da mobilizira narodne mase protiv monarho-fašističkog režima, bio je revolucionarni radnički pokret. Pod parolom narodne autonomije Bosne i Hercegovine u okviru nezavisne i demokratske Jugoslavije i bratstva naših naroda, radnička klasa, pod rukovodstvom Komunističke partije, vodi borbu da izvojuje demokratske slobode i uslove za bolji život svih radnih ljudi. Strajkovi, političke manifestacije širom Bosne i Hercegovine svedoče o nabujalosti snaga protiv omražene diktature. Karakteristično je za ovaj razmah borbe i to da su se kulturne i radničke priredbe pretvarale u političke manifestacije radnih masa. Razume se da je omladina, a studentska kao njezin neraskidivi deo, svoju mladost čvrsto utkala u ^{težku} revolucionarnu borbu radničke klase.

U Bosanskoj Krajini monarho-fašistički režim je sprovodio svoju protunarodnu politiku naročito surovim metodama, gazeći na svakom koraku ^{najosuštnije} demokratske slobode. Za eksponenta toga režima bana Molosavijevića, klika vlastodržaca u Banjoj Luci, kojom su dirigovali šestojanuarski akteri, rasplamsala je šovinističku borbu sa željom da učini razjedinjenu i u mržnji ogrezlu Bosnu i Hercegovinu osloncem ~~svoje~~ velikosrpske hegemonije. Sećamo se divljanja protiv Udružene opozicije a naročito protiv komunista u Krajini za vreme izbora u 1935 i 1938 godini, kada je uprkos brutalnom teroru ovaj režim zadobivao sve teže i ^{jače} poražavajuće udarce. Ovo šovinističko divljanje dobilo je svoju organizacionu formu istupanjem Srpskog kluba, preko mračne figure Moljevića u Banjoj Luci, da je Bosna i Hercegovina ne samo srpska, već i prevashodno velikosrpska pokrajina.

Naročito je teško bilo stanje u krajiškim planinskim selima. Glad i patnja u tim razbacanim zaseocima, na ^{u planini} isposušenoj planinskoj zemlji, na pustopoljinama i bezvodnim selima, u ispolinskoj borbi brđjana protiv prirodnih nedaća, to su bile karakteristike života seljaka. Krajiški pisac toga vremena, Branko Zagorac, koji se rodio i živeo u ovim krajevima slikovito opisuje ovo teško i žalosno stanje u pripovetci "Miris uzorane zemlje", u rečima rudara Obrada:

"Ali, brate nijesi se rodio u dobru i bijeda te od rođenja tare, pa ćeš se i na to naviknuti". Ili u pripovetci "Proljeće":

"Kako će se rad nanovo ovog proljeća početi? piša se Vukola? Citav zaseok nema stotinjak ovaca, goveda mršava, volovi iznemogli i ne mogu uzorati ledine".

Ili u pripovetci " Za hljebom", gde udovica Stana govori svome sinu Vojinu:

"Crni kruše, gorak li si".

Ovu pripovetku Zagorac ovako završava:

"Bijeda se prikradala selu kao mora. Godina izdala, a zarade nigdje, pa kad se pročulo u selu da u Grmeču traže dužare, obveseli se sva kuća".

Ovaj opis stanja još reljefnije ocrtava u priči "Proljeće" sledećim mislima:

"Proljeće koje obnavlja prirodu, izmjenjuje nešto zanaovijek, pa se više nikad ne povraća. Lanjske godine izmijenilo je Rudine, preklanjske Prolog, a ove će godine čobane Počbrda pretvoriti u najamne radnike".

II. Osnivanje i organizaciono učvršćenje Kluba akademičara Banja Luka

U ovakvim uslovima, pod rukovodstvom naše partije, banjalučka studentska omladina osnovala je 15 avgusta 1934 godine Klub akademičara u Banjoj Luci, sa zadatkom da, verna slobodarskim ~~tradicijama~~ i revolucionarnim tradicijama svoga kraja, poveže svoje delovanje i da naročito ~~početi~~ početi na kulturnom i prosvetnom podizanju ovog najzapuštenijeg kraja naše zemlje. Već 28 oktobra iste godine počinje se sa održavanjem ciklusa prirodno-naučnih predavanja, koji se završava vrlo velikim uspehom 17 februara 1935 godine. Osim ovih predavanja organizovana je matinea savremene lirike, na kome je recitovano oko 25 pesama naših liričara. Pokušaj Kabovaca da otvore svoju čitaonicu nije uspeo, jer su banjalučki vlastodršci zabranili prikupljanje dobrovoljnih priloga u tu svrhu, sa motivacijom "da je nedostojno da studenti prosjače".

Početkom jula 1935 godine Klub akademičara pokreće pitanje zajedničkog rada na selu sa sekcijom Udruženja agronoma u Banjoj Luci, a 14 jula saziva konferenciju svih kulturno-prosvetnih društava da bi se rešilo zajednički obezbedjenje materijalnih sredstava za ovaj podhvat.

Školska 1934-35 godina značila je afirmaciju Kluba u Banjoj Luci i njezinoj okolini po uspehu rada u Banjoj Luci i okolini.

Na osnovu postignutih uspeha, Uprava Kluba mogla je da sazove svoju vanrednu skupštinu 2 aprila 1936 godine, sa ciljem da izmeni svoja pravila, na osnovu kojih je trebalo da bude omogućeno proširenje ^{uspeha} ~~aktivnosti~~ na novim područjima delovanja. Na ovoj skupštini je rešeno da se kulturno-prosvetna sekcija Kluba nazove: Narodni univerzitet - Klub akademičara Banja Luka. Na ovaj korak su se Kabovci odlučili da bi time omogućili što prisniju saradnju, u prvom redu sa Kolarčevim narodnim univerzitetom u Beogradu, a zatim i sa ostalim narodnim univerzitetima u zemlji. Krajem 1935 godine u Beogradu je održan Prvi kongres narodnih univerziteta, na kojem je vrlo povoljno ocenjen prosvetno-kulturni rad Kluba akademičara kao jedno od najaktivnijih kulturno-prosvetnih društava Bos. Krajine čija je tribina bila bogata vrlo aktuelnim temama iz naučne, društvene, političke i kulturne oblasti.

Osim pomenute sekcije, odnosno Narodnog univerziteta, u Klubu rade još sledeće sekcije: administrativna, muzička, diletantsko-dramska ^{sekcija} i za horske recitacije, šahovska, sportska i fotosekcija. Sve su one u svome radu postigle vrlo dobre rezultate, a njihovi istupi bili su na zavidnoj visini.

U Klubskim prostorijama redovno izlaze zidne novine, koje daju obaveštenje o radu Kluba i o aktuelnim događajima u zemlji i svetu. U 1936 godini Klub počinje sa svojim usmenim novinama, koje su zbog aktuelnosti tema i načina njihovog izlaganja primljene u Banjoj Luci sa naročitim interesovanjem.

Klub je sa predavanjima počeo u dvorani Higijenskog zavoda, ali je kasnije, zbog sve većeg broja posetilaca, morao da nadje veću dvoranu, u Domu Kulture i u Hrvatskom domu "Nada".

Delovanje Kluba se sve više proširivalo davanjem priredaba Kluba u nekim gradovima Bos. Krajine i slanjem predavača u razna mesta u unutrašnjosti. Razume se da ovakav rad, koji je bio u prvom redu ^{društveno} ~~napredno~~-politički, nije naišao na blagonaklon prijem vlastodržaca. Klubu su činjene razne smetnje naročito sa strane banjalučke policije, a pojedini Kabovci bili su izloženi teroru i sve češće hapšeni. To je i razumljivo ako se uzme u obzir da je tadanji monarho-fašistički režim, a naročito vlada Cvetković-Maček, sve više i otvoreno ^{isprijala} u naručaj osovine Berlin-tim i da je u zemlji počelo primenjivanje fašističkih metoda gaženja demokratskih sloboda. Na tom putu gaženja svega onoga što je slobodarsko i napredno u zemlji banjalučki vlastodržci jedva su dočekali da

"Prirodne nauke i naziranje na svet, Problem kulture, Problem umetnosti, Prirodne nauke i društvo, Venerične bolesti, Socijalni značaj polnih bolesti, Psihologija životinja, Uvod u teoriju relativiteta, O malariji, Tuberkuloza i društvo, Nasledjivanje, Darwinizam, Iz novije astronomije, Hipoteze o postanku života, O asanaciji sela, Uloga industrije u ratu, O bakterijama, Infekcija i imunitet, O alkoholizmu, Socijalizacija medicine, Uloga knjige u društvu, Strujanje u našoj posleratnoj književnosti Psihoanaliza i freudizam, Fašizam i kultura, Spolni odnosi i politika, Oblici savremene društvene stvarnosti, Rase u društvu, Matine savremene lirike, Kriza i tehnika, Rat i tehnika, Problemi srednjoškolske nastave, Avijacija u službi čovečanstva, Imperijalizam i kolonijalna politika, Azija u plamenu, Problemi sociologije umetnosti, Seljački pokret i njegovo opravdanje, Ekonomska autarhija i seljaštvo, Potreba legalizacije pobačaja, Poreklo čoveka i radna teorija, Više i niže rase u svetlosti sociologije, Nove političke formacije u savremenoj Francuskoj, Književno veće beogradskih književnika, Književno veće banjalučkih književnika, Glavni principi seljačkog pokreta, Prijatelji mira i prijatelji rata, Sta je laka muzika, Umetnost i društvo, Neuroza i društvo, Demokracija i narod, Književno veće u saradnji sa radničkim kulturno-prosvetnim društvom "Pelagić", "edjunarodna uloga i značaj Kale Antante, Život na Fidži ostrvima, Kuda ide moderno slikarstvo, Izložba savremene hrvatske grafike, Umetnost i društvo, Država i njeni neprijatelji, Selo i grad, Seljački dugovi, Narodna demokratija i današnja politička stvarnost, Naši problemi i naša stvarnost, Španija u plamenu, Socijalne bolesti, Ruzveltova Amerika, Socijalisti i neosocijalisti u medicini, Čemu nas uče radioaktivne pojave, Značaj visokih planina u našem životu, Slike iz primorja, Uzročnici bolesti, Rek, Funkcionalizam u arhitekturi, Urbanizam našeg doba, Polne bolesti kod muških, Kako će izgledati budući rat. i t.d.

Iz nabrojanih tema vidimo njihovu aktuelnost i raznolikost, što je odgovaralo vremenu i području u kojem je Klub delovao. Koliko je truda bilo potrebno da se ovakva predavanja organiziraju, da se nadju odgovarajući predavači među kojima je bio izvestan broj i takvih koji su u Banju Luku dolazili ^{kao redovni posetitelji} pod maskom policije. Pri tome ne smemo da zaboravimo da je većina predavanja održavana uz demonstrativno prisustvo policijskih, u Banjoj Luci dobro poznatih, agenata, da je u toku predavanja bilo raznih incidenata, počevši od iznenađnog prekida struje do razbijanja prozora i bacanja kamenica kroz prozora na posetioce, od kojih je nekolicina ^{bilo} teže ozleđena. Zahvaljujući borbenosti, istrajnosti i poštvo-

vanju Kabovaca, a u prvom redu studenata komuniste, sve je prepreke rušila njihova revolucionarna mladost. Kako ponosno zvuče reči Kabovaca u njihovom proglasu koji su uputili prijateljima kulture i njihove akcije ^{u 1935 godini} "KAB i nadalje stoji na stanovištu da se jedna široka i efikasna kulturna akcija može da vodi samo na bazi saradnje svih onih pojedinaca i prosvetnih društava koja se posteno i istinski zalaže za kulturu, mir i napredak svoga naroda. Zato pozivamo sve pobornike kulture i napretka našeg grada, naše Krajinu i svoj naroda da se skupe oko našeg Narodnog univerziteta, da nas u svakom pogledu pomažu da zajedničkim snagama dižemo široke narodne mase na jedan viši stepen kulturne svijesti". Pozivamo sve društvene i kulturne radnike našeg grada, koji iskreno zastupaju tezanje naroda, da sa naše stvarno demokratske tribine govore o svemu što našeg čovjeka zanima, što mu u današnjem teškom vremenu može da koristi".

Ovakve plamene, ljudske i istinske reči mogle je da napiše naša studentska omladina, jer je za takvu ulogu vaspitana i za borbu spremila Komunistička partija.

Sa tribine Kaba govorili su i predavali naši napredni naučni, javni i kulturni radnici. Njihov broj je veliki, ali ilustracije radi navesti ćemo samo nekoliko imena, da bi pokazali koliko se tesno povezao ovaj Klub sa naprednom inteligencijom u našoj zemlji. Medju predavačima iz Bosne spomenićemo Dr. Mladona Stojanovića, Slaviju Vajnara - Ojcu, Safeta Krupića, Kostu Majkića, Zvonimira Šubića, Branka Zagorca, ~~Milorada Gajića~~ ^{Jovan} Begića, Dr. Branka Čubrilovića i Dr. Vasu Butozana. Od važnijih predavača iz Beograda na ovoj tribini govorili su Jovan Popović, Kirilo Savić, Velibor Gligorić, Krklec, Milka Bicina, Roglić, Dr. Vojislav Vučković, Dr. Ljubomir Zivković, Dr. Jovan Djordjević, Dr. Dragoljub Jovanović, Dr. Dragoslav Nešković, Dušan Matić i drugi, a iz Zagreba Dr. Arsen Skatarić, Dr. Stjepan Bethheim, Dr. Rihard Podhorski, Dr. Rudolf Bičanić, Rudolf Herceg, Dr. Pavao Markovac, Vilim Svečnjak, Generalić i Hegeđušić.

IV) ^{ostale} važnije akcije i priredbe

Imajući u vidu zaostalost i bedu koja je vladala u selima u blizini Banje Luke Kabovci su naročito mnogo raspravljali o pitanju kako pomoći selu i na koji način i u kojima formama da se ova saradnja postavi konkretno. Nakon diskusije u Klubu, a zatim sa agronomima, lekarima i učiteljima odlučeno je da se ova pomoć ima da odvijaje organizovano, da obuhvati rešavanje različitih problema sela i da se, u tu svrhu, organizuju radne jedinice u kojima će učestvovati studenti i odgovarajući stručnjaci. Sećam se priprema oko formiranja prve pokus-

ne radne kolone u leto 1935 godine. Diskusije i pripreme su se otegle ^{najzad, prva} pa je ~~je~~ kolona ~~najzad 25 jula~~ ^{25 jula} pošla na rad u selo Cardačane. Ona se sastojala od 10 članova i 2 članice kluba, 2 agronoma, jednog lekara sa pomoćnikom i šefa kuhinje. Program rada obuhvatio je izgradnju objekata na selu /džubrište, česme/, davanje saveta iz poljoprivrede, rad na podizanju higijene i pismenosti, prikupljanje podataka i t.d.

Ovakav rad KAB-a naišao je na oštru reakciju režima, policije, režimskih političkih partija i gradske buržoazije. Pod njihovim pritiskom bilo je onemogućeno daljnji intenzivniji i planski rad na ovom zadatku. Rad je ipak nastavljen ali samo pojedinačnom akcijom Kabovaca na selu.

Klub akademičara je naročitu pažnju obratio ~~u~~ horskim recitacijama i naprednim dramama. Pozorišni komadi, kao "Pokopajte mrtve" od ~~Kranz~~ Irvina Soa^z, "Vlast" od Nušića i "Majka" od ~~Čapka~~ Čapka, primljeni su sa ogromnim oduševljenjem ne samo u Banjoj Luci, već i u Bosanskom Novom i Derventi.

Klub akademičara je vrlo intenzivno saradjivao sa studentskom omladinom iz Beograda, Zagreba i Ljubljane. Naročito je zapazena bila turneja studentskog društva iz Beograda "Petar Kocić" /čiji je predsednik bio Princip-Seljo/ koje je dalo u 1938 godini priredbe u Tuzli, Bijeljini, Prijedoru, Banjoj Luci, Mostaru i Sarajevu. Gradjane u Banjoj Luci pozdravio je ^{ovog} predsedništva Grujo Novaković. Nadalje je i Zagrebačko studentsko društvo "Brazda", takodje priredilo svoj program u Banjoj Luci ~~ko~~ 2 priredbe su dali ^u student-ski oktet iz Zagreba i Ljubljane.

Živa saradnja studentske napredne omladine došla je do izražaja i u političkim akcijama protiv monarho-fašističkog režima, formulisanim u otvorenom pismu bosansko-hercegovačke studentske omladine protiv rata, za slobodu, demokraciju i ravnopravnost naroda, za ^{autonomiju} ~~ubstomiju~~ Bosne i Hercegovine, napisanom krajem 1937 godine. U njemu studenti optužuju protivnarodnu vladavinu monarho-fašističkog režima sledećim teškim rečima:

"Mi, bosansko-hercegovačka omladina, iz onog smo kraja, gdje vlada bijeda i glad, neznanje i zlostalost, gdje najrazličitije bolesti uništavaju hiljade života djece i odraslih, gdje ima čitavih sela bez ijednog pismenog čovjeka, gdje život seljska i sitnih radnih ljudi znači uistinu svakodnevno mučenje i stradanje" Kabovci su potpisnici i otvorenih pisama Ujedinjene studentske omladine za slobodu, demokratski i narodni sporazum, za odbranu državne nezavisnosti ^u 1939 godine.

Treba naročito istaći da su članovi Kluba aktivno saradivali u radničkim društvima u prvom redu u "Pelagiću" kujući na taj način jedinstvo radničke i studentske omladine. Isto tako su uzeli učešća u ostalim naprednim građanskim društvima i organizacijama u Banjoj Luci. Koliko je bio obljubljen i cenjen Klub u građanstvu, svedoče rekordne posete na Novogodišnjoj njihovoj zabavi koja je okupila uvek ono što je bilo najnaprednije u gradu.

U svim političkim demonstracijama koje je priredila radnička klasa u Banjoj Luci aktivno sudeluju i Kabovci. Oni su tu kod razbijanja zbora Hođžere - Ljotića i Pere Živkovića ^{ratu} povodom velike demonstracije učitelja prilikom održavanja učiteljskog Kongresa ^{ta} povodom otcepljenja Sudeta od Čehoslovačke i Anšlusa Austrije hitlerovskoj Nemačkoj ^u Oni podržavaju štrajkove radnika u Banjoj Luci i borbu za mir a protiv rata i fašizma. Pod brižnom rukom Partije kuje se jedinstvo radničke, seljačke i studentske omladine, stvara front otpora protiv monarho-fašističkog režima i sprema ~~se~~ svenarodni front pod rukovodstvom Partije za sudbonosne dane, za oslobodilački rat i narodnu revoluciju. Već se sve više približuje olujno vreme bremenito narodnim ustankom i revolucijom. Domaći vladajući režim i domaća buržoazija priprema izdaju zemlje, nemačko-italijanske fašističke horde spremne su na juris na nezavisnost i slobodu naših naroda, a svenarodni otpor organizuje u svim krajevima naše zemlje naša Partija. Članovi Kluba akademičara ~~sprema~~ju se za otpor protiv neprijatelja i narodnooslobodilačku borbu.

V. Nekoliko reči o članovima Kluba akademičara.

Teško je izdvojiti pojedine likove iz KAB, jer je elan u radu, ljubav prema radnom čoveku i zemlji, ^{uspeh} poštovanje u vršenju zadataka, drugarstvo i neograničena vera u ^{uspeh} borbu za bolji život, sve su to bile osobine tih mladih komunista i naprednih studenata i studentkinja. No čini mi se, da ~~se~~ ipak mogu ^{izdvojiti} ~~zadržati~~ pojedine članove, ^{a oni} ~~se~~ će ujedno ^{moći} osvetliti manje ili više i likove ostalih Kabovaca. Komunista Ivica Mažar, visok i snažan, čedan i tih, bez sumnje se isticao ne samo upornim radom u KAB-u već naročito u radničkoj i partiskoj organizaciji kao i drugim naprednim društvima u Banjoj Luci. Sećam se naročito njegove preokupacije pred sami rat sa pitanjima iz problematike sela. Odmah posle srećne kapitulacije u Banjoj Luci Partija spremna drugove i drugarice za pripremanje ustanka na terenu. Ivica Mazar, koji je sa toliko oduševljenja volio muzičke priredbe KAB-a i toliko volio muziku, odlazi u Jajce kroz neprijateljske redove i zasede da se poveže sa drugovima na tom

terenu i da organizuje ustanak na tom području. Teren do Jajca i ljude poznaje još od pre rata, ali ga u gradu Jajcu, u leto 1941 godine, prepoznaje jedan agent, bude uhapšen i odveden u ustaški logor. U ustaškom zatvoru, on je zverski mučen ^u ~~u~~ ~~im~~ ~~ine~~ junački ne odavajući stvar revolucije niti svoje drugove neprijatelju,

pre rata → Robu ^{Ličina} Ličina Rade, komunista, čim se našao u krugu ljudi, počeo je sa diskusijom o aktuelnim problemima. Gotovo svako veče bio je u društvu omladine, radnika i građana u Gornjem Seheru. ↗

Svi su ovakvi sastanci u osnovi bili političkog karaktera. Na tom radu Rade Ličina se kalio i izrastao u masovika. Kao takav odlazi na teren Kotor Varoša odmah po kapitulaciji Jugoslavije i deluje na dizanju naroda na ustanak. Prolazeći kroz planinska sela, naročito u Tisovcu, na Borje-planini i Maslovarama organizuje prve partizanske čete. U februaru 1942 godine već se nalazi u IV krajiškom odredu kao politički komesar odreda. ↶

↷ Za vreme Skendervakufske konferencije rukovodstvo odreda pripremalo je oslobodjenje Kotor Varoša. Četvrti krajiški odred podelio se u selu Jotanović ^{pre rata} ~~pre rata~~ iznad Kotor Varoša u 2 grupe. Na čelu jedne grupe nalazio se Rade Ličina. Jurišajući na neprijateljsko uporište koje se nalazilo kod crkve prtio je duboki sneg na čelu svoje kolone. Neprijatelj, obavešten ^{obavešten} od četnika o napadu, ^{sačeka se pat. zane u dobro pripremljenoj busici} nastala je neravnomerna borba i pred ^u ^{uporištem} ^{mostovima} uporištem junački je pao komesar odreda *Rade Ličina*.

To su dva lika od šestorice narodnih heroja članova Kluba skademičera.

Bledi i mršavi student Nikica Pavlić, komunista, uvek se žurio i diskutovao, kao da se boja da će mu vreme brzo proći a da će on pri tome zakasnuti da svršava svoje zadatke. Stalno je radio u KAB-u i kretao se u društvu radnika i naprednih građana. Posle odležane robije u Sremskoj Mitrovici on nastavlja sa revolucionarnim radom ne samo u Banjoj Luci već i u okolici grada. Povezuje ~~sa~~ ~~sa~~ ~~naprednu~~ ~~uz~~ inteligenciju sa radničkim pokretom i KAB-om. U prvim danima oslobodilačkog ustanka, početkom jula, ^{1941 godine} ~~nalazi se~~ nalazi se u oslobođenom Drveru u Gerilčevom informacionom birou. Najaktivnije saradjuje u prcom našem partizanskom listu u Bos. Krajini koji se zvao "Gerilac". U proleće 1942 godine ^{radi} u Aginom Selu, gde se nalazila tehnika okružnog komiteta, sprema štampanje "Vijesti", organa Okružnog komiteta za Banju Luku, a u oslobođenom Prijedoru i kozaračkoj ofanzivi, maja i juna 1942 godine, rukovodi sa Partizanskim obaveštajnim biroom koji izdaje "Krajiške partizanske novine", "Krajiškog partizana" i "Kozarske vijesti". U jesen 1942 godine nalazi se ~~već~~ u Agitpropu Oblasnog komiteta ~~u~~ Bos. Krajini, u Bos. Petrovcu, gde saradjuje u listu

"Sa fronta ~~z~~ slobode". U ovim partizanskim novinama i listovima Pavlić grozničavo piše o našoj borbi, o našim pobjedama, o životu na frontu i pozadini i zverstvima okupatora i domaćih izdajnika. Stalno nešto beleži u svojoj beležnici, uvek opsednut da ne propusti nešto što bi za borbu i pobjedu bilo od važnosti. U groznici, bolujući na pegavom tifusu i upali pluća, takoreći pred svoju tragičnu smrt, aprila 1943 godine, ima još snage da napiše nekoliko potresnih redova na ~~malom~~ ^{malom listu} hartiji. Nikica Pavlić bio je treći brat iz siromašne porodice Pavlića i treći Kavovac-Pavlić koji je svoju mladost ~~svom~~ ^{svom} ~~u~~ ^u borbu naših naroda za bolji život.

✓
Zustri student i masovik Osman Karabegović, stalno u pokretu i akcijama, neumoljiv prema neprijatelju i nesalomljiv i za vreme zverskih mučenja u koje ga je bacila režimska policija, ~~ostao~~ ^{odveo} je od ostalih KAB-ovaca širinom svoga revolucionarnog delovanja. Vidimo ga u raznim okršajima protiv protivnostraničkih režima u Zagrebu Beogradu, Banjoj Luci, ~~u~~ ^u Banjoj Luci nalazi se u partiskom rukovodstvu i svoje drugove sprema za odlučni boj, za naročni ustanak i revoluciju. U svojim istupima ~~o~~ ^o oštar, a u drugarskom saobraćaju blag i oran za šalu, privlačio je uvek pažnju kad bi raspravljao, ~~u~~ ^u uskom ili širem krugu, ~~na~~ ^{na} sastancima, mitingu ili na masovnim zborovima on je privlačio svoje ~~slušaoc~~ ^{svomim sugrađanima i borcima} i govorio je iz srca i mogao je da ~~u~~ ^{svim slušaocima} odusevi ili gane do suza i u časovima teške borbe. Ostaće mi u stalnom sećanju njegovo istupanje 31 maja 1942 godine na veličanstvenom omladinskom mitingu u oslobođenom Prijedoru, gde je svojim plamenim i ljudskim rečima zatalesao omladinu i učesnike ovog zbora na prijedorskom trgu na kojem je bilo preko 10.000 omladinaca i omladinki, građana i seljaka. U sumrak ^{na} na maloj tribini stalno se kretala i rasla osvetljena figura Karabegovića, a njegove reči našeg su snažnog odziva kod razdragane omladine i partizana, koja je gromko odgovarala na Osmanove misli izrečene snažnim i toplim rečima. Neke rečenice, verujem, ostaće zapamćene i zabeležene još dugo kod učesnika ^u zboru, a generacije moći će da se napajaju na ovim ^{u njegovim} slobodoljubivim ~~rečima~~ ^{revolucionarnim rečima}!

"Dični sokolovi, kozarska omladino, sestre naših gora i naših sela, do juče prognani i krvavi sada oslobođeni". Osman ~~je~~ ^{je} ~~tako~~ ^{tako} ~~počeo svoj govor~~ ^{rečima obojao omladinu odmah} da bi nastavio još snažnije! - "Šuma je stvorila junake, šuma je osvetila žrtve, šuma je osvetila zločince. Ali, braćo i sestre šuma je još nešto dala. Ona nije dala samo borbenost, ona je dala i svijest, hrabru i disciplinovanu vojsku, koja ima kao osnov ideju bratstva i jedinstva naroda koji su do juče živjeli u mraku".

Koliko su to bile jednostavne misli i reči, a kako su kao takve, izražavale program i cilj naše borbe i revolucije u jeku oružane borbe protiv okupatora i domaćih izdajnika.

To su samo kratka sećanja, takoreći nedorečeni isečci iz rada i života članova Kluba akademičara. Uspeli smo da približno odredimo i broj ^{članova} Kluba ~~koji~~ pet i po godina njegovog delovanja a on je iznosio blizu 200 studenata koji su se patili, ginuli i hrabro se borili na frontu ^{svoga} svoje radničke klase i svoga naroda za bolji život i za socijalističku Jugoslaviju.

Sa Kabovcima upornao sam se 1934 godine i na zajedničkom radu i akcijama sprijateljio sam se sa velikim brojem tih komunista i studenata i počeo se sa njima i družiti pre rata, ^{iz KAB-ovca} produžio ~~na~~ u revoluciji i ustanku, U izgradnji socijalizma danas ~~on~~ rade i deluju kao lekari, inženjeri, nastavnici, univerzitetski profesori, oficiri, veterinari, sudije, odbornici i narodni poslanici, a ina ih koji su članovi Saveznog i Republičkog izvršnog veća i članovi Centralnog komiteta našeg Saveza komunista.

U ovoj godini, kada naši narodi slave 40-godišnjicu postojanja i delovanja Saveza komunista i kada u ovoj jubilarnoj godini pada i 25-to godišnjica od osnivanja KAB-a, možemo sa ponosom da kažemo da su članovi KAB-a časno ispunili svoje zadatke koje im je poverila radnička klasa i Komunistička partija u borbi svoga naroda za bolji život i socijalizam.

Članovi Kluba akademičara Banja Luka odušili su se borbom, zalaganjem i samopregorevanjem svome narodu i svojoj socijalističkoj domovini, jer ih je za te podvige i upornu borbu napajala i čeličila ^{naša} partija, naš Savez komunista.

Miroslav Butozau